

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר' **משה שניצר**
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

האשה
החשובה רודפת
צדקה וחסד
מרת
רודה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

בס"ד, י"ח שבט תשפ"ד

מסכת בבא קמא פ"ז-צ"ג ♦ אהלות ה', ז' - ו', ב'

גליון מס' 1288

השבוע בגליון

- ♦ הכנסת לוויים לבתי כלא
- ♦ אדם אינו בעלים על גופו
- ♦ מתאגרפים שהזיקו זה את זה
- ♦ התפריט המועדף לארוחת הבוקר
- ♦ הלחם השקט ביותר
- ♦ קפה עם חלב-הטוב ביותר

- ♦ ההבדל בין בעלי חיים לצמחים
- ♦ מתאגרפים שהזיקו זה את זה

- ♦ דינו של קטן שהזיק
- ♦ במה שונה הקטן משור שהזיק?
- ♦ מן הראוי למחול לקטן שהזיק
- ♦ החלפת יריעה בספר תורה
- ♦ הדלקת מטפחות יקרות לכבוד הרשב"י
- ♦ האם צמחים יכולים לקלוט טעם שונה?

דף פז/א חרש שוטה וקטן פגיעתן רעה

דינו של קטן שהזיק

מבואר בסוגייתנו, שחרש שוטה וקטן פגיעתן רעה. כלומר, אם הם הזיקו אחרים - פטורים, כיון שאין בהם דעת, אך אחרים שהזיקו אותם - חייבים. אמנם, אין מניחים לקטנים להשתולל, להזיק ולגנוב ככל העולה על רוחם, אלא כתב הרמב"ם (הל' גניבה פ"א הל' י'): "ראוי לבית דין להכות את הקטנים כפי כח הקטן על הגנבה, כדי שלא יהיו רגילין בה, וכן אם הזיקו שאר נזקין".

במה שונה הקטן משור שהזיק? הגאון רבי יהודה אסאד (שו"ת יהודה יעלה סי' קס"ד) מעורר שאלה מעניינת: לכאורה, אמנם הקטן פטור מלשלם על נזקיו ועל מעלליו, אך מדוע לא יהא אביו חייב לשלם את נזקיו כפי שהוא חייב לשלם על נזקי בהמותיו? ואכן, הוא מבאר, כי לולא פסוקים מיוחדים (ויקרא כד/ט, כא) מהם לומדים שחיובי התשלום של אדם המזיק מושטים **עליו בלבד**, היה האב חייב לשלם על נזקי בנו.

זוג הורים מאושרים שהתגאו בילדם הפיקח, התארחו אצל ידידיהם, וביקשו להפגין את חכמתו של הקטן אשר עדין לגאון לעיני כל. לשם כך העלה האב את הזאטוט על השולחן הערוך למופת, ואכן, הקטן הראה את כוחו לקול מצהלות הנוכחים שהפכו באחת לתוגה, כאשר במחי יד הפך הזאטוט קערת זכוכית יקרה והשליכה ארצה. עוד בטרם נאספו שברי הקערה הכריז האב בידענות "קטנים פגיעתם רעה" ובכך הוא ביקש לשלול כל אפשרות לתביעה עתידית בגין נזקי עוללו.

אולם, במקרה זה האב יהיה חייב לשלם עד הפרוטה האחרונה. שכן, אף שקטן פטור על נזקיו, מקרה זה אינו אלא כאדם המעמיד בהמת חבירו על גבי קמת חבירו" שחייב המעמידה לשלם על כך (שו"ע חו"מ סי' שצ"ד סעי' ג), משום שפעולת הנזק מתייחסת למעמיד את המזיק ליד החפץ הנזוק (שו"ת נחלת אליהו להגר"א דושניצר ח"א סי' ע). רק, כאשר קטן הולך מעצמו להזיק חפץ, פטור

דבר העורך

החייל העיפי

היהודי לומד מוסר השכל מכל מעשה או מאורע שהוא שותף להם, או שומע עליהם, קל וחומר, כאשר המעשה אירע עם גדול הדור, שח הגה"צ ר' שמואל צבי קובלסקי זצ"ל מספר שנים לפני פטירתו. היה זה בשעת אמירת שיחת חיזוק בעניין לימוד התורה, ובתוך הדברים סיפר הרב קובלסקי זצ"ל כי בהיותו בחור צעיר לימים הוא נתקל במחזה מדהים בביתו של אחד מגדולי הדור. **אותו** אדם גדול ישב על מרפסת ביתו כשגמרא לפניו, והוא רמז לאחד הנוכחים שיגיש לפניו כוס מים כדי להרות את צמאונו. והנה, הצדיק נטל לידיו את הכוס, שתה ממנה והשעין את ראשו לאחור כדי לנוח קמעא. אני הבחנתי כי משהוא מוזר התרחש מול עיני אך לא ידעתי מהו. לאחר מספר שניות, התעוררה בי המחשבה כי הצדיק שתה את הכוס בלא לברך ברכת שהכל נהיה בדברו!

לעילוי נשמת

הר"ר **שמעון פלס** ז"ל ב"ר אליהו ז"ל

נלב"ע כ"א בשבט תשס"ח **תנצב"ה**

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **יצחק איזנברג** ז"ל

ב"ר מרדכי ז"ל

נלב"ע י"ח בשבט תשנ"ז

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

ר' **יוסף אריה פריד** ז"ל

בן אברהם יצחק ז"ל

נלב"ע י"ז בשבט תשע"ח

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

ר' **משה פריימן** ז"ל

ב"ר אליהו ז"ל

נלב"ע י"ז בשבט תשס"ה

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **שרה סיבוני** ע"ה בת אסתר ע"ה

נלב"ע כ' בשבט תשס"ה **תנצב"ה**

הונצחה ע"י בנה ידידנו הר"ר **שמעון סיבוני** ומשפ' שיחיו

נר ה'
נשמת
אדם

אביו מלשלם, למרות שהוא הביאו אל הבית שבו התרחש הנזק, מכיון שאין זה נחשב שהאב עשה מעשה בידיים, כפי שהמכוון בהמה לעבר פירות חבירו, פטור מלשלם (רמ"א שם).

מן הראוי למחול לקטן שהזיק: לבד מבעל הגהות אשרי (ב"ק פ' החובל הל' ט) הסובר, שקטן שהזיק חייב לשלם על כך לכשיגדיל, דעת יתר הפוסקים, כי הקטן פטור לעולם (משנה למלך הל' לוה ומלוה פ' ד' הל' י"ד ד"ה והיכא, שו"ת רע"א מהד"ק סי' קמ"ז, ועיי"ע שו"ת מהר"ם שיק יו"ד סי' שע"ה). אמנם המשנה ברורה כתב (סי' שמ"ג ס"ק ט' בשם הגר"א והט"ז) כי לפני משורת הדין ראוי לאדם שהזיק בעודו קטן לפצות את הניזוק כשיגדל.

דין זה מבוסס על דברי בעל תרומת הדשן (פסקי מהר"י סי' ס"ב) שכתב שיש לו לאדם לחזור בתשובה גם על חטאים שעשה בעודו קטן. לפיכך, כתב בעל שבות יעקב (ח"א סי' קע"ז ועיי' פתחי תשובה חו"מ סי' שמ"ט ס"ק ב'), שמכיון שעיקר כפרתו של המזיק היא ריצויו של הניזוק וקבלת מחילתו, ראוי לניזק שלא להתאכזר אל המזיק בקטנותו, ולהסתפק בקבלת תשלום חלקי של הנזק, בעל שבות יעקב (שם) מביא גם את דברי ספר חסידים (סי' תרצ"ב) שמדבריו משמע שהקטן חייב לשלם תשלום מלא לכשיגדיל. אך כתב בעל שבות יעקב שיתכן שדבריו אמורים לגבי קטן שהחפץ הנגזל עדיין בידי.

דף צא/ב שהמקרה על המת יותר מדאי לוקה משום בל תשחית **החלפת יריעה בספר תורה**

נצטוונו מן התורה (דברים כ"ט), כי אף בעת עריכת מלחמה ומצור על האוייב אין להשחית ואין לעקור אילנות מאכל. לדעת ראשונים רבים (ספר החינוך מצווה תקכ"ט ועוד), איסור "בל תשחית" אינו לגבי אילנות בלבד, אלא הוא כולל השחתת כל חפץ בעל ערך, שלא לצורך. משום כך, אומר רבי אלעזר בסוגייתנו: "שמעתי, שהמקרה על המת יותר מדאי - לוקה משום בל תשחית". כלומר: על אף שמצווה מדאורייתא לקרוע על המת (רמב"ם הל' אבל פ"ח הל' א'), ולפיכך, הקורע על המת כשיעור שנקבע על ידי חכמים אינו עובר על "בל תשחית", אך אסור לקרוע מעבר לכך (ע"ע מהר"ף חיות בסוגייתנו ושדי חמד עמ' 143).

שני הסברים ניתנו להיתר השחתת חפץ לצורך מצווה. בספר חסידים (אות תתע"ט) מבאר שהשחתת חפץ לצורך מצווה, אינה נחשבת כהשחתה כלל, כי אם כשימוש בחפץ. משום כך, כתב, מותר ליטול יריעה מספר תורה ולגנזה כדי להחליפה באחרת, גם אם עושים כן להידור מצווה בלבד, ואין לחשוש לאיסור "בל תשחית" בהסרת היריעה הישנה מן הספר, למרות שעל ידי זה מוציאים אותה מכלל שימוש. לעומת זאת, בעל שלטי גיבורים (עבודה זרה דף ד/א מדפי הרי"ף אות ב') מבאר, שההשחתה מותרת משום ש"עשה דוחה לא תעשה". כלומר, הקורע את בגדיו משום אבילות אכן עושה בכך מעשה השחתה, אך הדבר מותר, כיון שהאיסור נדחה מפני המצווה.

ההבדל בין שני טעמים אלו יוצר השלכות הלכתיות רבות. אחת מהן, מציין הגאון רבי צבי פסח פרנק זצ"ל (שו"ת הר צבי או"ח ב' סי' ק"ב) בתשובתו ליהודי, שביקש לקצוץ אילן כדי להעמיד במקומו את סוכתו. במקרה זה, לדעת ספר חסידים מותר לקצוץ את האילן, שהרי ההשחתה היא לצורך מצווה. אולם, לדעת בעל שלטי גיבורים, אין לקצוץ את האילן אם באפשרותו להקים את הסוכה במקום אחר, שהרי המצווה אינה דוחה מפניה את האיסור אם היא יכולה להתקיים במקום אחר.

הדלקת מטפחות יקרות לכבוד הרשב"י: כידוע, רבים נוהגים לעלות למירון ביום ל"ג בעומר ולהדליק שמן זית על ציון הרשב"י, ואף יש שנהגו להבעיר מטפחות יקרות ספוגות בשמן לכבוד הצדיק. בעל תורה לשמה (סי' ת) כותב, כי בפעולה זו אין משום "בל תשחית" מאחר שמצווה לכבד את הצדיק ולצורך מצווה מותרת ההשחתה. מטעם זה, הוא מוסיף, אין איסור להדליק נרות בבית הכנסת לכבוד בית הכנסת או לכבוד הצדיקים, גם כאשר היום גדול והנר אינו מאיר כלל, שהרי יש בדבר משום מצווה. אמנם, לדעת בעל שואל ומשיב (כרך ה') אסור להשחית מטפחות יקרות לצורך כך, והנהוג כן עובר על איסור "בל תשחית" ואף הוסיף וכתב: "ואני ערב שאם היו לוקחים אותו וממון ונותנים אותו לעניים היה נחא לרבי שמעון בר יוחאי".

בשנים קודמות, מודעות חברות התעופה לצורכי הנוסע הדתי לא היתה מפותחת דיה, ולפיכך, נאלצו יהודים רבים לרכוש פת עכו"ם בעת נדודיהם במרחקים כדי להשביע את רעבונם. אדם שנסע בקביעות במטוסים שאל את הגאון רבי יצחק וויס זצ"ל האם מותר להשליך את פת העכו"ם כאשר הוא מגיע למקום בו ניתן לרכוש פת ישראל, מבלי לעבור על איסור "בל תשחית". בעל מנחת יצחק (ח"ג סי' מ"ה) השיב לו, כי איסור ההשחתה הינו מעשה השחתה בידיים דווקא, ואילו המניח לדבר להתקלקל מעצמו, אינו עובר על איסור.

דף צב/א טעים בהו טעמא דחמרא

האם צמחים יכולים לקלוט טעם שונה?

כידוע, אם חתכו בשר בסכין חדה, טעם הבשר נחשב כבלוע בתוך הסכין, ואם לאחר מכן חתכו בסכין זה ירק חריף, אסור לאכול את הירק עם מאכל חלבי (שולחן ערוך יו"ד סי' צ"ו סעיף א', וברמ"א

קפאתי על מקומי, סיפר הרב קובלסקי זצ"ל. היתכן? גדול הדור אינו זוכר לברך ברכת שהכל נהיה בדברו. הרי זוהי הברכה הראשונה שילדים קטנים לומדים לשנן אותה. **דקות** ארוכות עמדתי מן הצד והתבוננתי. לאחר מכן שאלתי את האנשים הנוספים שהיו בבית הצדיק, האם לפני כן הוא שתה מים, או אכל דבר מה שברכתו שהכל נהיה בדברו, אך הם ענו בשלילה. הם סיפרו כי הוא שקוע בגמרתו זה שעות מספר וכל מאכל או משקה לא בא לפיו מאז החל ללמוד. **חלמו** עברו להם מספר שנים, וביום מן הימים זכיתי להתלוות אליו לטיול רגלי שאותו הוא ערך במצוות הרופאים.

שתיקה ארוכה שררה בינינו. הילכנו באיטיות ליד עצי פרי נושאי ריח עסיסי שהשיב את רוחו של הצדיק. לפתע, עצר הצדיק מהלכו, כשהוא פונה אלי ואומר: שמואל צבי. האם אתה זוכר שלפני מספר שנים עמדתי והתבוננתי בי כיצד אני שותה כוס מים בלא לברך ברכת שהכל? זוכר איך עמדתי לידי כשכולך השתאות ופליאה? ובכן, אגלה לך דבר מה. באותו יום שקעתי בסוגיה עמוקה וסבוכה. השקעתי בה את כל מעייני. כאשר ביקשתי את כוס המים, הייתי במצב של אפיסת כוחות מוחלטת. העיון וההתעמקות בדברי הגמרא, החלישו את כחי במידה כזו שחשתי כי אם אתאמץ להוציא מפי את מילות הברכה, אסכן את נפשי! משום כך לא ברכתי על כוס המים. עד כדי כך השקיע עצמו אותו גדול בלימוד התורה. כל חושיו וכוחותיו מוצו עד תוכם.

בקשר לכך, מעניין להביא מדברי ראש ישיבה נכבד שסיפר את הדברים הבאים:

היה זה לפני שנים רבות, סיפר ראש הישיבה. בנסיבות מסוימות נאלצתי לשהות זמן מה בארצות הברית. הימים, ימי מלחמת ויאטנאם שתבעה מהצבא האמריקני קרבנות ופצועים רבים. באחד הימים, סרתי לבית הבראה והחלמה לפצועי המלחמה, כדי לבקר בחור יהודי שנפצע באחד הקרבות, שקרוביו בארץ ביקשו שאבקר. דיברתי

מצטרפים לאלפי הלומדים קטעי גמרא, משנה והלכה מדי יום ביומו, בכל זמן ובכל מקום. זוהי ההזדמנות לקבוע 'עיתים לתורה'. לומדים כמה דקות חזקים בסיפוק רוחני עצום!

קבע עיתים ללימוד < חודש ראשון התנסות חינם > נכשיו *3029

שם, משום שחריפות הירק וחדות הסכין גורמים לכך, שהסכין תפלוט לתוך הירק מעט מן השומן של הבשר שנבלע בה.

הלכה זו עוררה שאלה מעניינת, שנשלחה אל בעל חלקת יעקב (עניינים שונים סי' כ"ג). פעם אירע, שיהודי נעץ סכין חדה טריפה בתוך ירק חריף שטרם נתלש מן הקרקע, ולאחר מכן הוציא את הסכין מן הירק. לאחר מספר ימים נקטף הירק מן הקרקע. כאשר נקטף הירק התעורר ספק האם ירק תלוש בלבד סופג אל תוכו טעם נוסף, או שמא גם ירק מחובר לקרקע, שטרם נתלש ממנה, סופג אל תוכו טעם אחר.

השואל ביקש להכריע ספק זה מדברי הגמרא בסוגייתנו, המספרת, שאריסו של שמואל הגיש לפניו תמרים ושמואל חש בטעם של יין בתמרים אלו. כאשר הוא בירר את פשר הדבר אמר לו האריס, כי תמרים אלו גדלים בינות לגפנים שבכרמו, ומכאן טעמם השונה. לכאורה, ממעשה זה ניתן להוכיח כי גם פרי או ירק המחוברים לאדמה וממשיכים לגדול, יכולים לספוג אל תוכם טעם אחר, ולפיכך, יש לאסרם באכילה אם נעצו בהם סכין טריפה.

אולם, הגאון בעל חלקת יעקב דחה את ההשוואה בין המקרים, שכן, תמריו של שמואל ינקו טעם יין שהגיע אליהם מן האדמה, אך אין להוכיח מכך שירקות או פירות סופגים טעם זר ושונה אל קרבם כאשר נועצים בהם סכין.

[גם בבית מדרשו נאמרה סברא נוספת לחלק בין שני המקרים. שהרי התמרים של שמואל ספגו את טעם הגפנים עד לרגע זמירתם. ואילו בשאלה שהופנתה אל בעל "חלקת יעקב" המתינו מספר ימים לאחר נעיצת הסכין ואז קטפו את הירק. ולפיכך יש להסתפק, שמא מאחר שהירק החריף המשיך לגדול, הוא פלט בתקופה זו את טעם הטריפה שנכנס בו].

לבסוף, הכריע בעל חלקת יעקב, כי אין כל צורך בהוכחות שירק סופג לקרבו מטעם הסכין, שהרי דבר פשוט הוא שאם החזירו אל קרבו טעם שונה, הטעם יספג בו גם אם הוא מחובר לקרקע. כל שיש להסתפק הוא, אם ירק שממשיך לגדול לאחר שספג טעם שונה, פולט את הטעם הזה.

ההבדל בין בעלי חיים לצמחים: בעל חלקת יעקב הכריע, כי אף שמצאנו פעולה מעין זו אצל בעלי חיים, שלמרות שהם אוכלים מאכלות אסורות במהלך חייהם מותר לאכול אותם, משום שחום גופם ממיס את המאכל והופך אותו לחלק מגופם. אולם, הצמחים, הירקות והפירות, אינם בעלי חום גוף המעכל את הנכנס לתוכם, ולפיכך נאסר הירק לאכילה בעקבות נעיצת הסכין.

דף צב/א האומר סמא את עיני

מתאגרפים שהזיקו זה את זה

במשנתנו מבואר שהאומר לחבירו "סמא את עיני" וחבירו אכן סימא את עינו, הרי הוא חייב בתשלום הנזק, ואף אם אמר לו "על מנת לפטור" - חייב. הראשונים נחלקו בפירוש דברי המשנה. לדעת רש"י, בעלי התוספות (עי' בדבריהם לקמן צ"ג/א) והרא"ש (טור ח"מ סי' תכ"א), משנתנו אומרת שהמזיק חייב, משום שהניזוק לא פטר אותו בפה מלא מתשלום. אך אם בפה מלא אמר הניזוק לחבירו שיכה בו, והוא פוטר אותו מחובת תשלום על הנזק שיארע, פטור המזיק. לעומת זאת לדעת הרמב"ם (הל' חובל ומזיק פ"ה הל' י"א), לעולם אין אדם מוחל על נזקי גופו, ואף אם במילים מפורשות מחל לחבירו על החוב שעתיד להיווצר כתוצאה מן ההזיק, חייב המזיק, מאחר שהניזוק לא התכוון לכך באמת ובתמים.

הכנסת לווים לבתי כלא: לפני שנים רבות נהגו המלווים להחתים את הלווים על שטר חוב, אשר כלל סעיף בו נאמר במפורש, כי אם החוב לא יפרע במועדו, רשאי המלווה לכלוא את הלווה עד להשבת ההלוואה. פעמים רבות לא עלה בידי הלווה העני לעמוד בזמן הפירעון, והמלווה המיואש מכספו, ביקש לממש את התחייבות הלווה ולאסרו בבית האסורים.

שאלה כאובה זו עלתה על שולחנם של רבים מרבתינו הראשונים. לכאורה, ההכרעה בנושא תלויה במחלוקת הראשונים הנזכרת. שכן, לדעת הרמב"ם, שאדם אינו מוחל על צער גופו לעולם, גם הלווה שחתם על נכונותו להחבש בבית האסורים אם לא יפרע את חובו, לא התכוון לכך באמת. מה שאין כן לדעת הרא"ש, אדם שבמפורש מוחל על צער גופו, המחילה שרירה וקיימת, והמלווה רשאי לחבש את הלווה בבית האסורים.

אדם אינו בעלים על גופו: אולם, הראשונים כולם, בהם הרא"ש עצמו (שו"ת כלל ס"ח סי' י) הכריעו, כי אין המלווה רשאי לחבש את הלווה בבית האסורים. שכן, מלבד החיוב הממוני המוטל על המזיק את חבירו, גם קיים איסור לחבול באדם, הן בגופו שלו והן בשל זולתו (שו"ע הרב הל' נזקי גוף ונפש הל' ד' וע"ע בקונטרס אחרון שם ס"ק ב'). מפני שהאדם אינו הבעלים על גופו ועל נשמתו, וכמבואר בסוגייתנו, שאדם גם אינו רשאי לצער את עצמו במניעת מאכל ומשתה (צ"ב/ב). לפיכך, גם לדעת הרא"ש, מחילתו של הניזק אינה מועילה אלא לפטור את המזיק מתשלום ממון, אך אין היא מתירה את האיסור שבדבר לצער את הזולת.

סברא נוספת בעניין זה כתב המהר"ק (שו"ת מהר"ק החדשים סי' ט"ו). לדבריו, גם לדעת הרא"ש אין מועילה מחילתו של אדם אלא לרגע זה. כלומר, המכה פטור אם הכה את חבירו מיד לאחר שהלה

עם הבחור ותוך כדי שיחתנו יצאנו אל מרפסת חדרו כדי לשאוף אוויר צח.

כאשר עמדתי על המרפסת והבטתי מטה, צדה עיני מראה מוזר. בתוך בליל הרופאים, האחיות והפצועים, הסתובב אדם לבוש בבגדי חולה. בתחילה חשבתי לאחד הפצועים הקלים שכבר מאושפז מספר ימים, שיצא אל מחוץ לכותלי בית החולים כדי להתאוורר קמעה. אך לאחר התבוננות קלה הבחנתי כי האיש אינו מדדה בעזרת קביים, גם התבושת אינה נוספת את ראשו, ידו אינה מגובסת, עמוד אינפוזיה אינו נגרר אחריו, ובכל זאת הרי הוא מהלך בבגדי חולה.

בעזבי את בית הרפואה, שוב ראיתי את אותו אדם מהלך בלובי בזרזות ובמהירות, משוחח בטלפון, רוקן, נעמד באחת, וממשיך להלך, בקיצור, אדם בריא לחלוטין. לא הבנתי מה עושה אדם כזה בבית החולים.

כעבור ימים מספר, שבתו לבקר את החייל הפצוע, שביקש ממני להסיעו עם כסא הגלגלים אל גינת בית החולים. פרחים, דשא ירוק ועלי שלכת הטיבו על מצב רוחו של החייל שלהך והתאווש. והנה, באחת מפניות החמד של הגן, על ספסל עץ, ישב אותו אדם והביט בנו. הוא התעניין בכנות לשלום החייל שהובלתי בכסא הגלגלים, ולאחר שיחה קצרה שאלתי בעדינות, מדוע הוא זקוק לשהות בכותלי בית החולים, ב"ה הנך נראה בריא כאחד האדם. מה לך פה? שאלתי אותו.

אנחה עמוקה נפלטה מקרבו של האיש ובסיומה הפטיר לעברי: רבאיי, אני חייל ייפי. הוא דווקא עשה רושם של בחור עם דעה צלולה, אבל לעולם אי אפשר לדעת, שח ראש הישיבה. חשבתי לסיים את השיחה, כאשר החייל החל להסביר. אני הגעתי לכאן, היישר מהקו הראשון של החזית. מיום ליום, הממעטו שורות חיילי הפלוגה שעמה נלחמתי. זה נהרג, רעהו נפצע, אחר נעדר, כך יום אחר יום. למרות האבדות והתמעטות החיילים, משימתנו נותרה כשהיתה בלא שקיבלנו תגבורת כלשהי. בעקבות כך, הלך וגבר הנטל והעול על כל אחד מהחיילים הנותרים. הדברים הגיעו לידי כך, שכל אחד מאיתנו היה צריך לעמוד על רגליו במשך עשרים שעות רצופות, וגם בארבע שעות השינה שנותרו, היינו צריכים לישון עם חגור מלא, בדריכות גבוהה. כך, שעה אחר שעה, יום אחר יום. **פעם** אחת, המשיך החייל לספר "הגיע תורי להגיד את ראשי על פיסת סלע ולתת תנומה לעפעפי הלאות. תוך שניות, שקעתי בשינה עמוקה. כעבור ארבע שעות, הגיעו חברי להעיר אותי, אך כל מאמציהם עלו בתוהו. צעקות, דחיפות, מים על הראש, ניגורים ופעולות נוספות לא השפיעו עלי. ישנתי כמו תינוק בעריסה. בכל אותו הזמן, נמשך הקרב סביבנו, אש תופת ניתכה מכל הכיוונים, וחברי מיהרו להזעיק צוות רפואי כדי לפנות אותי לבית החולים. כאן, הוברר להרפאים, כי כל מערכות גופי קרסו. הן לא עמדו בעומס. ישנתי מספר ימים רצופים, ומאז למרות שאני מתפקד כרגיל, כפי שראית, אני עדיין נתון במשמרת כדי לבדוק שחלילה לא נפגעה מערכת חיונית כלשהי. נפרדנו, סיפר ראש הישיבה, ואת הלחץ ששאבתי מאותו חייל, אני רוצה לפרוש בפניכם.

פעמים רבות קראתי את דברי הרמח"ל האומר כי בלימוד התורה ישנה דרגה שבה הלומד מרגיש את עצמו כאנשי הצבא במערכותיהם. תמיד, ידעתי ושיננתי משפט זה, אך כאשר נתקלתי באותו "חייל ייפי" כפי שהוא הגדיר את עצמו, הבנתי את פשר הדברים. על היהודי לחוש, כי לימוד התורה הוא המשימה הראשונה במעלה העומדת בפניו, וכך הוא יוכל להתמיד בלימודו למרות הקשיים והטרדות העלולים לצוץ בדרכו.

האמת, כי במידה זו ניתן גם להבחין לא פעם בשיעורי הדף היומי. כאשר אל השיעור מצטרף יהודי העמל קשות לפרנסתו במשך שעות היום, ולפנות ערב בסיום עבודתו המפרכת, בטרם יסור אל ביתו כדי לחלוץ את עצמותיו, הרי הוא פוסע אל בית המדרש, כשבגדי מלאכתו עדיין עליו, מתיישב ליד השולחן, פותח את הגמרא בידיו המיובלות ובעיניים רעננות ומשתוקקות הוא לומד את הגמרא, שומע את דברי מגיד השיעור ומתמלא חיות.

אמר לו "הכני". אולם, אין הוא יכול להכותו לאחר תקופה, תוך שהוא מסתמך על דברי המוכה, שבעבר אמר לו "הכני", מאחר שאין כל וודאות שגם כעת המוכה מוחל על כך. לפיכך, אף שבעת קבלת ההלוואה הלווה חתם על הסכמתו להחבש בבית האסורים, הדברים תקפים ונכונים לשעת החתימה, אך לא לזמן שלאחריה.

מתאגרפים שהזיקו זה את זה: למרות המחלוקת האמורה לעיל, אם באמת ובתמים אדם מוחל על נזקי גופו, ישנם מקרים בהם הכל מודים שהמזיק פטור מתשלום. כגון: נזקים שנגרמים תוך כדי תחרות אגרופי, כפי שכתב השולחן ערוך (חו"מ סי' תכ"א סעי' ה' כדעת הרא"ש) שכאשר שני מתאבקים, שכמובן נוהגים שלא כהלכה, עלו לזירה והאחד הפיל את חברו לארץ ותוך כדי כך הוא נפל עליו וסימא את עינו, פטור המזיק. את טעמה של הלכה זו מבאר הערוך השולחן (סי' תכ"א סי' ג': עי' ב"י שהקשה על דברי הרא"ש ועי' בסמ"ע שם סי' ק"י), שיש לחלק בין מקרה בו הנחבל הוא פסיבי ואין לנו כל סיבה להניח שהוא מוכן שיכו בו נמרצות, לבין מתאבקים העומדים להתגושש במטרה לנצח בעזרת פעילות גופנית נמרצת, הכוללת החלפת מהלומות וחבטות, שבאופן זה ברור שהאחד מוחל לחברו אם יזיקנו.

אותו יהודי: כאשר הוא מתגבר על הלאות שאופפת אותו ועל העייפות שמתפקדה לעצום את עיניו, זוכה לכך כי כל עמלו וטרחתו מצטרפים גם הם לשכר הרב שהוא צובר לזכותו.

לומדי הדף היומי: המוסרים את נפשם בקביעות במשך ימים, חודשים ושנים, ללמוד דף אחר דף, פרק אחר פרק ומסכת אחר מסכת, וודאי שהזכות הגדולה הנגרמת מלימודם, נזקפת לזכות לעם ישראל. יהי רצון שנזכה בזכות לימוד התורה הקדושה לביאת משיח צדקנו, אמן.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק.
פסק: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף צב/א בתר עניא אזלא עניוואת

גורלו של העני - כסף

הגמרא בסוגיינתו מביאה את המשפט השגור בפי כל: "בתר עניא אזלא עניוואת". ביאורו הפשוט של משפט זה הינו, כי מזלו של העני כה גרוע הוא, עד שהעניות דרכה לחזור אחר העניים ולהותירם במצבם האומלל.

בעל עיני שמואל (בסוגיינתו), מפרש משפט זה באופן מעניין ביותר. לדבריו, "בתר עניא" - לאחר העניות. כאשר אדם מגיע לשפלות, לתחתית שאין למטה הימנה, או אז "אזלא עניוואת" - העניות תלך לה ומזלו יתחיל להשתפר... זוהי כוונת חז"ל, שאדם שנגזר עליו להענש בעניות יידע, כי כאשר יגיע לדלי דלות, אות וסימן הוא כי מצבו עתיד להשתפר. רמז נאה נותן בעל "עיני שמואל" לפירושו. שהנה, כאשר נתבונן באותיות המילה עני נבחין, כי האותיות הבאות אחריהן יוצרות את המילה **כסף** - ענ(י) נ(ס) י(כ)...

דף צג/א ויבא אברהם לספוד לשרה

מדה כנגד מדה

בסוגיינתו נאמר שהסיבה ששרה נפטרה לפני אברהם אבינו היא משום טענתה נגדו כי אינו מתפלל עליה שתפקד.

בעל ההפליה מבאר זאת באופן נפלא ואומר (פנים יפות בראשית טז/ה), שהרי אשה אינה מחוייבת במצוות פריה ורבייה, ממילא, טענתה שהיא רוצה להיפקד בבנים אינה משום המצווה, אלא שחששה שלא יהיה מי שישעזנה בעת זקנותה, או מי שיקברנה לאחר מותה. טענה זו יש בה ממש, אך ורק אם אברהם אבינו ימות לפניו. נמצא, שכאשר היא טענה כך כלפיו, היה בכך רמז שיתכן שהוא ימות קודם. זוהי איפוא המידה כנגד מידה שנענשה שמתה לפני אברהם אבינו.

לעילוי נשמת

מרת **שרה מרגלית** ע"ה

(לבית גוטמן) ב"ד יעקב ז"ל נלב"ע י"ט בשבט תשס"ה

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **רבקה זלדה פרידמן** ע"ה

ב"ר שלמה זלמן ז"ל נלב"ע כ"ג בשבט תשס"ח

תנצב"ה

הונצחה ע"י ילדיה שיחיו

דף צב/ב השכם ואכול בקיץ מפני החמה ובחורף מפני הצינה

התפריט המועדף לארוחת הבוקר

סוגיינתו מפליאה במעלותיה של פת שחרית, שבכוחה לחשל את הגוף מפני פגעי מזג האוויר, והאוכלה מונע מעצמו 83 [בגימטריה "מחלה"] סוגי מחלות שונות ומשונות ואף מביא טובות רבות על עצמו, כפי שנאמר (שמות כג/כה) "וברך את לחמך ואת מימך והסירתי מחלה מקרבך".

הלחם השקט ביותר: לדעת המרדכי (הובא בב"ח טור שו"ע או"ח סי' קנ"ה) הרוצה לזכות בסגולותיה של פת שחרית אין לו לאפות לחם מחיטה רגילה, אלא עליו ליטול תבואה שצמחה בשדה המרוחק ממקום יישוב, תבואה שלא שמעה את שאון האניות וקול הספנים ולא את קריאת התרנגול. אמנם, רבים האריכו לבאר, כי דבריו של המרדכי נבעו מגירסה מוטעית בגמרא (שבת טו/ב) המציינת תנאים אלו, אך לגבי נושא אחר לחלוטין, ועל כן כתבו, כי טוב לאכול פת שחרית מכל חיטה שהיא (חכם צבי סימן ט"ו; מגן אברהם ועוד). וכתב הט"ז, כי המקיים את דברי חז"ל כפשוטם "לא הפסיד כלום".

קפה עם חלב-הטוב ביותר: הגאון רבי ישראל אריה ווארמן בעל אשל אברהם כותב (או"ח סי' קנ"ה סעי' ב'), כי לאחר הכרעתם של החכם צבי והמגן אברהם שאין צורך בפת שחרית מיוחדת, ניתן לומר כי גם האוכל כל מזון משביע נחשב כמי שאוכל פת שחרית. על כן, גם הנוהגים בבקר של יום ולשתות קפה שהומתק בסוכר, נחשבים כמי שאוכלים פת שחרית, שהרי דברים מתוקים משביעים את הגוף, כמאמר הפסוק (תהילים פא/ז) "ומצור דבש אשביעך". כמו כן, גם שתיית קפה מהול בחלב משביעה את האדם, שהרי הפסוק מתאר את משקה החלב כמשובח מן היין, באומרו (שיר השירים ה/א) "שתיתי ייני עם חלבי", כלומר שהחלב משבח את היין, והיין הלא ידוע כמזין וכמשביע (ברכות סא/א).

לעומתו כתב הפרי מגדים (שם סק"ב משבצות זהב), כי מדברי הפסוק "וברך את לחמך" אנו למדים, כי יש להקפיד על אכילת פת ולא כל מאכל אחר. אמנם, כתב בעל אור לציון (ח"ב פ"י ה"ו), כי גם לדעת הפרי מגדים די באכילת מיני מזונות אפויים הנחשבים כ"פת הבאה בכסנין" ושם פת עליהם, למרות שברכתם "בורא מיני מזונות".

חובה, מצווה, או עצה טובה: אכילת פת שחרית אינה אלא עצה טובה בלבד, כפי שמשמע מלשון השולחן ערוך (או"ח סי' קנ"ה סעי' ב'): "קודם שילך לבית המדרש **יוכל** לאכול פת שחרית וכו', ו**טוב** שיירגיל בו". משום כך אין לדחות מפניה מצוות.

מעניין לציין מקרה טראגי שאירע לפני מאות שנים, ממנו ניתן ללמוד עד כמה הפליגו חכמינו לדורותיהם במעלת פת שחרית. יהודי סוחר בעורות שועלים סיים עסקה מוצלחת בעיר "לאב" ופנה לשוב לביתו שבניקלשבורג. הסוחר שהלך בדרכים עם משרתו, דאג לו כאב לבנו ובבוקר צאתם לדרך הוא צייד את משרתו בארוחת בוקר דשנה. השניים יצאו לדרך, אך שלג כבד החל לרדת על הארץ, ובסופו של יום לא עמדו לו כוחותיו של הנער המשרת, שקרס ארצה והשיב את נשמתו ליוצרה. הסוחר חרד לנפשו, שמא יתגולל עליו בעולם העליון חטא נורא ואיום של איבוד נפש מישראל בכך שהריץ את משרתו בדרך קשה וארוכה, ופנה אל רבי מנחם מנדל קרוכמל זצ"ל בעל הצמח צדק שיורהו כדת מה לעשות.

בעל ה"צמח צדק" (ש"ת סי' צ"ג) השיב לו, כי אחר שמבואר בסוגיינתו, שבכוחה של פת שחרית לחסן את האדם מפני החמה ומפני הצינה, הרי שהוא עשה את כל המוטל עליו בכך שרכש עבורו ארוחת בוקר דשנה, ואין לו להתהלך בלב מר ובנפש עציבה.

